

La difusió actual de l'aplicació escolar de la pedagogia Montessori a Catalunya

Stefano Scippo ^a

Universitat de Florència, Itàlia. <https://orcid.org/0000-0001-7603-1506>

Daniel Cañigüeral-Viñals

Fundació Universitat de Girona, Espanya. <https://orcid.org/0000-0002-6904-3813>

^a Contacte: Via Laura, 48. 50121 Florència (Itàlia). A/e: stefano.scippo@unifi.it

Article original. Rebut: 07/11/2022. Revisat: 01/03/2023. Acceptat: 13/03/2023. Publicació avançada: 11/05/2023. Publicat: 03/07/2023.

Resum

Introducció. Aquest article té l'objectiu d'oferir una llista actualitzada de centres que constaten aplicar la pedagogia Montessori a Catalunya. Per introduir l'estudi, es recorren les principals etapes històriques de l'arribada de la pedagogia Montessori al territori català i el seu desenvolupament, bruscament interromput per la Guerra Civil.

Mètode. Després d'una contextualització històrica, es presenten els resultats d'una enquesta empírica que, a partir de diferents fonts, identifica els centres Montessori del territori i estima el nombre d'alumnes que hi van finalitzar els seus estudis en els darrers anys.

Resultats. L'enquesta identifica 22 centres educatius Montessori, dels quals: a) 5 estan afiliats a l'AME (Associació Montessori Espanyola); b) 13 no hi estan afiliats, però tenen professorat amb formació Montessori i semblen haver triat una educació exclusivament o predominantment Montessori; c) 4 han optat per una educació Montessori integrada amb altres enfocaments educatius.

Discussió. L'estudi suggereix la necessitat de continuar observant el desenvolupament, la qualitat i l'eficàcia de l'aplicació de l'educació Montessori a Catalunya, per valorar un moviment pedagògic que ha viscut un moment molt important del seu desenvolupament en aquesta terra i que, avui dia, està vivint una vitalitat renovada.

Paraules clau

realitats educatives actuals, escola Montessori, Catalunya, educació infantil, educació primària, educació secundària.

Referència recomanada

Scippo, S., i Cañigüeral-Viñals, D. (2023). La difusió actual de l'aplicació escolar de la pedagogia Montessori a Catalunya. *REIRE Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, 16(2), 1-13. <https://doi.org/10.1344/reire.40985>

© 2023 Els autors. Aquest article és d'accés obert subjecte a la llicència de Reconeixement 4.0 Internacional Creative Commons, la qual permet utilitzar, distribuir i reproduir per qualsevol mitjà sense restriccions sempre i quan se citi adequadament l'obra original. Per veure una còpia de la llicència, visiteu

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Title (English)

The current diffusion of the application of the Montessori method in schools in Catalonia

Abstract

Introduction. This paper presents an updated list of schools that report applying the Montessori method in Catalonia. To introduce the study, the paper recalls the historical background to the arrival and the development of the Montessori method in region, a process abruptly interrupted by the civil war.

Method. After providing the historical context, the paper presents the results of an empirical survey that, based on different sources, identifies the Montessori schools in Catalonia and estimates the number of pupils who have studied there in recent years.

Results. The survey identifies 22 Montessori schools, of which: a) five are affiliated to the AME (the Spanish Montessori Association); b) 13 that are not affiliated, but have Montessori-trained teachers and appear to have chosen an exclusively or predominantly Montessori education; and c) four that have opted for a Montessori education integrated with other educational approaches.

Discussion. The study suggests the need to continue monitoring the development, quality and effectiveness of the application of the Montessori method in Catalonia, in order to promote an educational philosophy which underwent a significant development here and which, today, is experiencing a renewal.

Keywords

current educational realities, Montessori school, Catalonia, early childhood education, primary education, secondary education.

Título (castellano)

La difusión actual de la aplicación escolar de la pedagogía Montessori en Cataluña

Resumen

Introducción. Este artículo tiene el objetivo de ofrecer una lista actualizada de centros que constatan aplicar la pedagogía Montessori en Cataluña. Para introducir el estudio, se recorren las principales etapas históricas de la llegada de la pedagogía Montessori al territorio catalán y su desarrollo bruscamente interrumpido por la guerra civil.

Método. Después de una contextualización histórica, se presentan los resultados de una encuesta empírica que, a partir de diferentes fuentes, identifica los centros Montessori del territorio y estima el número de alumnos que finalizaron sus estudios en los últimos años en dichos centros.

Resultados. La encuesta identifica 22 centros educativos Montessori, de los cuales: a) cinco están afiliados al AME (Asociación Montessori Española); b) 13 no están afiliados, pero tienen profesorado con formación Montessori y parecen haber elegido una educación exclusiva o predominantemente Montessori; y c) cuatro han optado por una educación Montessori integrada con otros enfoques educativos.

Discusión. El estudio sugiere la necesidad de seguir monitorizando el desarrollo, la calidad y la eficacia de la aplicación de la educación Montessori en Cataluña, para valorizar un movimiento pedagógico que ha vivido un momento muy importante de su desarrollo en Cataluña y que, hoy en día, está viviendo una vitalidad renovada.

Palabras clave

realidades educativas actuales, escuela Montessori, Cataluña, educación infantil, educación primaria, educación secundaria.

1. Introducció: Montessori a Catalunya

Avui dia, el nom *Montessori* es torna a sentir molt al nostre entorn. No n'hem fet un estudi ben contrastat, però la sensació general és que l'interès per aquesta pedagogia està en augment. Al mercat podem trobar tota mena de productes que hi estan relacionats, com ara mobles, fitxes escolars, utensilis de cuina, joguines i llibres. A les xarxes socials també podem veure com el terme *Montessori* ha crescut durant els últims anys. Igualment, cada vegada es poden trobar més propostes formatives per a pares i educadors que porten el nom d'aquesta pedagogia, i, si mirem les noves ofertes educatives dels últims anys arreu d'Espanya, comprovarem com cada cop hi ha més escoles que inclouen la denominació *Montessori* en la descripció del seu projecte educatiu.

Aquest interès creixent contrasta amb la poca informació escrita que hi ha sobre el fet que la doctora Maria Montessori va establir uns forts lligams d'admiració i col·laboració amb les institucions catalanes i barcelonines des del 1914 fins al 1936. També en les seves principals biografies (Kramer, 1976; Standing, 1959) l'estada a Barcelona ocupa molt poc espai. La doctora Montessori va tenir la seva seu familiar i laboral a Barcelona en dos moments diferents. Molts dels seus nets van néixer a Barcelona i, tot i que en va marxar definitivament el 1936, va continuar visitant Catalunya pels forts vincles familiars i d'amistats que hi conservava. Seguint la biografia de la doctora Montessori, veiem com Catalunya i Barcelona comparteixen amb Itàlia, Anglaterra, l'Índia o els Països Baixos el fet d'haver estat la seu principal de la seva obra (Kramer, 1976).

A la Catalunya industrial de principis de segle XX hi havia la inquietud de modernitzar el país, i una de les prioritats era l'educació. En aquell moment, les institucions apostaven per investigar noves metodologies i molts mestres feien assajos amb diferent èxit a les seves escoles. Aquesta també era, però, una època amb molts conflictes socials, en què la religió, les ideologies de dretes i d'esquerres i el nacionalisme aixecaven les passions de molta gent. L'educació era un d'aquests camps de batalla, i això es pot veure en l'intent frustrat de la reforma educativa proposada per l'Ajuntament de Barcelona i la seva influència en la gran revolta de la Setmana Tràgica el 1909. L'esperada reforma educativa no acabava de trobar una metodologia ben definida que fos àmpliament acceptada pel poder eclesiàstic i pels partits dominants a la Diputació i a l'Ajuntament. La troballa de la metodologia Montessori a molts els va semblar la millor resposta, ja que fomentava la formació respectuosa en llibertat, alhora que es justificava amb arguments que acceptava part de l'Església catòlica (Cañigüeral Viñals, 2018).

Eladi Homs era un jove que estava en contacte amb els renovadors de la pedagogia de l'època i el 1908 va rebre una beca per anar a estudiar sistemes educatius emergents als Estats Units. Des de Chicago, on es va establir, va redactar molts escrits per a la premsa catalana, en què explicava les propostes educatives i la cultura moderna d'Amèrica, amb la qual cosa va esdevenir un referent en pedagogia a Catalunya. Quan va tornar de Chicago el 1910, Prat de la Riba li va encarregar dissenyar i iniciar una reforma educativa a través de la Diputació de Barcelona. En aquells moments les idees de la doctora Montessori començaven a arribar a Catalunya i van despertar l'interès de diverses persones. Sabem que el pare Casulleras, missioner de la Missió de Sant Vicenç de Paül, va veure reflectit en aquella proposta el seu somni de fer cases per a infants al voltant de les esglésies, i va parlar amb els seus companys de Barcelona per aplicar aquell sistema a les cases de la caritat que gestionava la Diputació de Barcelona. També sabem que Palau i Vera, un mestre que havia fet diversos assajos metodològics sense èxit, es va apassionar ràpidament per aquelles idees, igual que Eladi Homs, i que les van voler aplicar de seguida per reformar l'escola de la Casa de la Maternitat de Barcelona arran de la creació del Consell d'Investigació Pedagògica l'any 1913. Homs, que era el gestor principal del Consell, va triar el seu amic Palau i Vera per iniciar l'assaig i el va enviar a visitar escoles de Roma mentre a la Casa de la Maternitat es feien totes les obres i adaptacions necessàries (Diputació de Barcelona, s. d.; 1913).

Palau i Vera va tornar molt apassionat amb la metodologia i en va fer una aplicació molt estricta, proporcionant molta llibertat juntament amb les propostes d'activitats de la doctora Montessori. Després d'un inici difícil, es van anar observant canvis sorprenents en els infants, tant pel que fa a l'actitud com als aprenentatges. Allò va acabar de convèncer les institucions d'apostar per aquell mètode i es va animar diferents ajuntaments a enviar mestres pensionades al segon curs internacional sobre pedagogia Montessori que s'havia de fer a Roma el 1914. S'hi van enviar set mestres: una inspectora de les escoles nacionals de Barcelona, tres mestres pagades per l'Ajuntament de Barcelona, dues mestres pagades per la Diputació, i una mestra nacional pagada per l'Ajuntament de Lleida. Durant el curs de Roma es van iniciar els contactes amb la doctora Montessori i la seva ajudant principal, Anna Maccheroni, per demanar-los ajuda per introduir la metodologia a Catalunya (Cañigueral Viñals, 2018).

Quan les pensionades van tornar de Roma, van fer una intensa campanya de comunicació i propaganda del mètode, especialment, la inspectora nacional Leonor Serrano. Paral·lelament, també es van aixecar veus crítiques contra la campanya per raons d'ideologia política i religiosa, i per no donar prou protagonisme als mestres de les escoles catalanes.

El mateix 1914 es va organitzar la primera escola d'estiu per a mestres amb un protagonisme destacat del mètode Montessori, i fins i tot es preveia que Anna Maccheroni i la mateixa doctora Montessori vinguessin a fer un assaig per als infants més grans i un curs. El 1915, mentre Maria Montessori estava de gira pels Estats Units, Maccheroni iniciava la primera escola Montessori de la Mancomunitat de Catalunya, comptant que la doctora vindria a donar-hi un curs (Maccheroni, 1947). Al mateix temps, també començaven diversos projectes d'escoles Montessori a Catalunya i les illes Balears.

La doctora Montessori, finalment, va arribar el Nadal de 1915, i s'accelerava la preparació i difusió del III Curs Internacional Montessori, que començaria el febrer de 1916. Eladi Homs va fer moltes gestions arreu per promocionar la metodologia i aconseguir com més alumnes millor per al curs. Es volia fomentar especialment una formació dels mestres a Catalunya i, així, estendre al màxim aquella nova pedagogia, però també se'n va fer promoció a la resta de l'Estat i a l'estranger. El curs va ser un èxit, i la Diputació va decidir destinar més diners a aquella reforma educativa, en què va comptar amb la participació directa de Maria Montessori (Homs, s. d.). La doctora també va quedar enamorada de Catalunya i la seva gent. Es va deixar seduir per les propostes de la Mancomunitat per liderar la continuació del seu assaig per als infants més grans, fins a secundària, per seguir la seva recerca pedagògica i per col·laborar en l'escola de mestres. El febrer de 1918 la doctora establí la seva casa familiar a Barcelona i es posava a gestionar el Seminari Laboratori de Pedagogia, l'escola Montessori i altres activitats, com a membre del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya. En aquella època la Mancomunitat es va preocupar d'obrir més escoles Montessori arreu de Catalunya, de fabricar material, de fer formació i d'editar llibres i continguts afins a aquesta pedagogia (Cañigueral Viñals, 2018).

Paral·lelament a aquest impuls oficial al projecte, l'any 1916 també va començar una oposició estratègica per part d'alguns mestres i pedagogs, com Alexandre Galí, que no veien clara aquella aposta tan marcada de la Diputació envers una proposta estrangera i eren especialment crítics respecte de l'assaig per als infants de 7 a 10 anys. A més, el 1917 moria Prat de la Riba, el principal impulsor polític de la reforma, i Eladi Homs anava perdent influència i control a favor dels oponents. Altres factors, com les fortes disputes entre Eugeni d'Ors i el nou president de la Mancomunitat, la manca de suport a l'escola i els compromisos que la doctora tenia fora de Catalunya, van acabar fent que dimitís de tots els càrrecs i que marxés de Barcelona el 1921 (Cañigueral Viñals, 2018). L'escola Montessori de la Mancomunitat va deixar d'emprar el nom *Montessori*, ja que només seguia la metodologia per als infants de 3 a 5 anys, i, finalment, va ser clausurada per la dictadura de Primo de Rivera el 1925. Malgrat tot, la majoria d'escoles Montessori del país van seguir en funcionament (Galí, 1979).

La doctora, en deixar Barcelona, va centrar la seva activitat a Londres i, principalment, a Itàlia, on Mussolini la va captar per liderar la reforma educativa. Aquella relació no va durar gaire i el 1929 Montessori va decidir tornar a establir la seva residència a Barcelona. Allà va recuperar antics projectes i amistats i, gràcies a la nova situació política a partir de 1930, tant l'Ajuntament de Barcelona com la Generalitat de Catalunya van abraçar de nou amb força les seves propostes. Aquesta època va ser la més activa de la doctora a Barcelona. Es va refer la Societat Montessori amb molts personatges influents de Barcelona, i hi havia la voluntat de posar en marxa molts projectes per defensar els drets dels infants arreu del món. Volien crear una Escola Normal Montessori estable per a mestres i oberta als pares i a la societat en general. Pretenien promocionar els consultoris mèdics i pedagògics, clubs d'infants als quals es pogués assistir lliurement, i emprendre accions per eliminar les pràctiques instructives i de coacció cap als infants a les escoles, i substituir-les per mètodes més humans i efectius. En aquest sentit, cal destacar l'organització del XVIII Curs Internacional Montessori l'any 1933 per part de la Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona, i l'organització d'activitats, com ara cursos tècnics i nacionals Montessori, múltiples conferències, l'edició d'un butlletí mensual, la revista Montessori mensual (durant l'any 1935), un cicle de conferències a la ràdio de Barcelona, l'organització d'un museu de material i treballs d'alumnes Montessori, l'organització d'una assessoria Montessori permanent (d'escoles, mestres, etc.), l'edició de diversos llibres, la creació d'una borsa de treball de mestres Montessori, i l'anomenada Croada Internacional, que la doctora liderava a favor dels drets dels infants. La societat Montessori es va fer molt coneguda i va aconseguir un gran nombre de socis arreu de l'Estat espanyol.

L'Ajuntament de Barcelona va donar un suport especial al moviment Montessori creant la Casa dels Nens - Institució Municipal Montessori, que havia de ser també un centre d'estudis i un museu Montessori (Ajuntament de Barcelona, 1933). El 1935, l'Ajuntament, les escoles Montessori i la Generalitat van celebrar una multitudinària festa d'agraïment i homenatge a la doctora al Palau de Projeccions de Montjuïc, que va ser un gran èxit i una crida a la defensa dels drets dels infants. Un altre gran projecte pendent de la doctora era poder controlar ella mateixa un assaig de la metodologia per als infants més grans, i per això va obrir una escola experimental a la seva casa familiar del carrer Ganduxer, número 33 (Cañigueral Viñals, 2018).

Malgrat el gran protagonisme i creixement de la pedagogia Montessori durant aquella època, el 1936 tot va acabar sobtadament per l'esclat de la Guerra Civil espanyola. La doctora va haver de fugir precipitadament pels disturbis a la ciutat i ja no tornaria mai més de manera oficial a Catalunya.

A partir de llavors, tot el seu llegat va quedar aturat fins als anys seixanta, quan, tímidament, persones com Antònia Canals o Maria Antònia Pujol van tornar a recuperar aquella manera de fer a les seves escoles. També es van començar a fer cursets de material Montessori, i l'Escola Italiana a Barcelona recuperava aquesta pedagogia per als més menuts.

La pedagogia Montessori ha sobreviscut al pas del temps i podem dir que, actualment, és una de les aproximacions educatives més esteses i reconegudes arreu del món. A més, la tasca d'aquest moviment va més enllà de l'esfera educativa, tot fomentant la solidaritat, la pau i la defensa dels drets dels infants. Aquest mètode està sent objecte de moltes recerques científiques i estudis comparatius que el situen en molt bon lloc entre les propostes educatives més ben considerades en l'àmbit de la neurociència.

Avui en dia, moltes escoles catalanes aposten per seguir més els infants i crear espais educatius amb més llibertat, però hi ha pocs centres que valorin l'aplicació de la proposta Montessori més enllà de l'educació infantil. Segurament, el fet que pedagogs com Alexandre Galí fossin crítics amb l'aplicació pilot que es feia de la metodologia a Catalunya hi ha influït. Hem de pensar també que la proposta Montessori per als infants de 6 a 12 anys no es va acabar de consolidar fins molt més tard, amb l'ajuda del seu fill Màrius i de diferents equips

d'experts en diferents països. D'altra banda, mentre això passava, altres educadors dissenyaven altres propostes basades en els mateixos principis arreu del món. En són un exemple Helen Parkhurst, primera seguidora del moviment Montessori als Estats Units, que oferia el pla Dalton; Loris Malaguzzi, amb el mètode Reggio Emilia, o, més tard, el matrimoni Wild, amb la seva proposta dels ambients d'aprenentatge. És curiós veure que és fàcil identificar aplicacions d'aquestes propostes a moltes escoles catalanes en detriment de la de Montessori.

A les nostres contrades ens trobem sovint amb una aparent contradicció: per una part, moltes famílies i educadors busquen i reivindiquen la proposta Montessori per a les nostres escoles; i per l'altra, algunes institucions, organitzacions educatives i ambients acadèmics continuen considerant el mètode Montessori obsolet, superat i víctima del màrqueting comercial i de l'elitisme d'algunes escoles.

2. Metodologia: criteris i fonts per a un mapatge de les escoles Montessori en territori català

L'objectiu d'aquest estudi és oferir una llista actualitzada de centres que pretenen aplicar la pedagogia Montessori a Catalunya. Per fer-ho, es van emprar quatre fonts diferents: 1) la llista de centres educatius adherits a l'AME, afiliada a l'AMI (Association Montessori Internationale); 2) la llista de centres que fan educació Montessori segons la classificació del web ludus.org.es, que s'ocupa de cartografiar les realitats educatives «actives i alternatives» del territori espanyol; 3) la llista oficial de tots els centres educatius de Catalunya, restringint el camp a tots els centres que inclouen la paraula *Montessori* en la seva denominació oficial; 4) una sèrie de contactes personals i institucionals que coneixen algunes de les relacions entre les diferents realitats Montessori del territori.

Un cop identificada la llista de centres Montessori, obtinguda creuant la informació de les quatre fonts, en primer lloc se'n va visitar el lloc web per entendre si el nom *Montessori* s'inclouïa en la denominació del centre només en honor a la pedagoga, sense que, no obstant això, hi hagués una referència explícita a la seva pedagogia en les pràctiques del centre educatiu. Aquest filtre ha fet possible eliminar tres escoles de la llista: 1) la llar d'infants italiana Maria Montessori, situada a Barcelona, al districte de Sarrià; 2) el CEIP Escola Montessori, que és un centre públic situat a Rubí, i 3) La Casa de Fio, al barri de les Corts de Barcelona (aquest centre apareix a ludus.org.es, però al seu propi web no s'esmenta Montessori en cap moment, ni es pot veure cap foto amb material afí a aquesta pedagogia).

La lectura dels llocs web també dona una primera idea de com s'aplica l'educació Montessori en alguns centres. Mitjançant les fotos es pot veure si els materials Montessori hi són presents o no; si hi ha altres materials i per a quines etapes (encara que només fos per a educació infantil o, fins i tot, materials per a primària), o si l'enfocament Montessori és el predominant o està integrat amb altres enfocaments.

Aleshores, es va contactar amb cada escola per correu electrònic o telèfon, i se'ls va demanar la informació següent: la franja d'edat dels infants que reben una educació Montessori; quan es va implantar per primera vegada l'educació Montessori al centre, i amb quants infants per a cada edat; si l'escola havia participat en avaluacions externes de sisè de primària el 2017 i de quart d'ESO el 2021; si l'escola està associada a l'AME i, si no ho està, per què; i quin tipus de formació Montessori havia rebut el professorat. Pel que fa a la formació, les institucions que la proporcionen són moltes: el MIRTC (Montessori Palau International Research and Training Center), un centre d'investigació i formació en pedagogia Montessori, que resideix en el col·legi Montessori Palau Girona, i que va començar l'any 2000 amb el primer curs internacional de primària de l'AMI amb la mateixa Renilde Montessori, filla de Mario M. Montessori; l'IMI (International Montessori Institute), un centre de

formació Montessori amb seu a Barcelona que es va formar a Figueres el 2015; Montessori Canela (Organització Montessori Canela Internacional, OMCI), un centre privat que fa deu anys que ofereix formació Montessori a Espanya i Llatinoamèrica; el MEPI (Montessori Educational Programs International), que és un centre fundat als Estats Units el 1995 i que, actualment, proporciona formació Montessori en uns deu països; la Universitat de Barcelona; la Universitat de Vic, i la Universitat de Girona.

3. Resultats del mapatge: tres maneres de fer Montessori

A continuació (taula 1), es mostra la llista de centres contactats per ordre alfabètic del municipi en què estan ubicats i després per la denominació del centre. Tot seguit s'inclou la informació rebuda de cada centre.

Taula 1

Llista de centre Montessori a Catalunya

Denominació del centre	Municipi	Inici, grups d'edat i nombre d'infants	Formació Montessori del professorat
Escola Montessori Maresme	Alella	La Casa dels Nens es va inaugurar el 2018 i, actualment, hi ha uns 30 infants.	La directora (María Jiménez) forma part de la comissió de l'AME, i al centre segueixen els criteris de l'AMI. El professorat té diferents formacions: AMI, Montessori Canela, etc.
Escola Tree House	Alella	El Niu i la Casa dels Nens van obrir el 2018 amb 12 infants (es van mantenir estables) d'1 a 6 anys.	1 professora amb formació de l'IMI. El centre integra Montessori amb disciplina positiva, Reggio Emilia i escola bosc.
Montessori Barcelona	Barcelona (Clot)	El Niu i la Casa dels Nens van obrir el 2020, amb 21 infants d'1 a 6 anys.	3 professores, totes amb formació de l'IMI (0-6 anys). El centre integra Montessori amb disciplina positiva.
La Poma Barcelona	Barcelona (Eixample esquerre)	Va començar el 2013 amb la franja d'edat de 0 a 6 anys i, a partir del 2018, va continuar només amb la franja d'edat de 0 a 3 anys. En total, avui hi ha uns 40 infants.	3 professores amb formació de l'AMI a Vic i 2 amb formació de l'IMI.
Col·legi Creanova	Sant Cugat del Vallès	No responen ni al telèfon ni al correu electrònic.	Al lloc web s'indica que 1 professor (del total de 21 docents) té formació Montessori (no especificada).
Montessori Moderato	Barcelona (Sant Gervasi)	Inaugurat el 2018, avui té uns 20 infants d'entre 1 mes i 10 anys.	Afiliat a l'AME. També hi ha professorat amb formació de l'AMI, a Vic i a París.
LLI privada Montessori Sarrià	Barcelona (Sarrià)	La Casa dels Nens es va inaugurar el 2019 i actualment hi ha uns 40 infants.	La directora (María Jiménez) forma part de la comissió de l'AME, i al centre segueixen els criteris de l'AMI. El professorat té diferents formacions: AMI, Montessori Canela, etc.
Montessori	Cambrils	El Niu i la Casa dels Nens es van inaugurar l'any 2000 amb 30 infants. Actualment, n'hi ha uns 80.	Formació de l'AMI.
L'Escoleta de la Vila	Esplugues de Llobregat	L'escola va obrir el 2017 amb 4 infants; avui en tenen uns 40, d'entre 1 i 6 anys.	Formació de l'AMI i l'IMI, entre d'altres.

Denominació del centre	Municipi	Inici, grups d'edat i nombre d'infants	Formació Montessori del professorat
Montessori Palau Figueres	Figueres	El Niu, la Casa dels Nens, l'etapa d'educació primària i l'etapa d'ESO van començar aplicant l'educació Montessori el desembre del 2011. Actualment, l'escola té 85 alumnes i 1 línia de cada etapa, amb 15 alumnes a la Casa dels Nens; 19 a 1r, 2n i 3r de primària; 23 a 4t, 5è, 6è de primària, i 28 a ESO.	Afiliat a l'AME.
Campanillas Montessori	Gavà	L'escola va obrir el 2018 amb 31 infants, i es va convertir en Casa dels Nens el 2020, amb uns 20 infants d'entre 0 i 6 anys.	1 professora amb formació de l'AMI.
Col·legi Sant Pere	Gavà	La Casa dels Nens va començar el curs 2014-15 i avui té 3 línies, cadascuna amb 25 infants de 3 a 6 anys. L'etapa de primària es va començar el curs 2018-19, i disposa de 3 espais, cadascun amb 32 o 33 infants de 6 a 10 anys.	Afiliat a l'AME.
Montessori Palau Girona	Girona	L'escola, fundada el 1967, va obrir la Casa dels Nens el 1997, i l'any 2000, l'escola primària. Actualment, uns 70 alumnes hi acaben el batxillerat.	Afiliat a l'AME.
El Petit Príncep	Granollers	La Casa dels Nens va obrir el 2005 amb 10 infants. Avui hi ha uns 40 infants de 0 a 3 anys.	La directora, formadora de l'AMI, té un màster en Pedagogia Montessori per la Universitat de Vic. La resta del professorat té formació Montessori de la Universitat de Barcelona i la Universitat de Girona. El centre integra Montessori amb altres pràctiques (psicomotricitat, educació afectiva, Reggio Emilia).
Escola Bressol Montessori Granollers	Granollers	L'escola es va inaugurar el 2020, i avui acull 39 infants de 0 a 3 anys.	Formació de l'IMI.
Montessori	L'Hospitalet de Llobregat	La Casa dels Nens (de 3 a 6 anys) es va inaugurar el 1967. Actualment, hi ha 22 infants per a 2 línies.	El professorat es va formar al mateix centre.
Escola Natura	Molins de Rei	El Niu i la Casa dels Nens van obrir el 2018 amb 14 infants. Ara en tenen un total de 72, de 0 a 6 anys.	1 mestra amb formació de l'AMI; la resta, amb Montessori Canela. El centre integra Montessori amb escola bosc.
EB privada Olot Montessori	Olot	Probablement, el centre està tancat definitivament.	
Centre Montessori Sabadell	Sabadell	El Niu i La Casa dels Nens es van inaugurar el 2018 amb 3 infants. Actualment, hi ha 14 infants d'1 a 6 anys.	Formació del MEPI (a Mèxic).
Col·legi Akua	Santa Coloma de Cervelló	La Casa dels Nens i la primària es van inaugurar el 2016. Ara, han arribat a tenir uns 75 estudiants en total (de 3 a 13 anys). Al voltant de 25 alumnes estan cursant segon d'ESO amb educació Montessori.	Formació de l'IMI i l'AMI. El centre integra Montessori amb Reggio Emilia i Pestalozzi, entre d'altres.

Denominació del centre	Municipi	Inici, grups d'edat i nombre d'infants	Formació Montessori del professorat
Montessori Subirats	Subirats	Inaugurat el 2019, avui té 24 infants de 0 a 3 anys; 24 infants de 3 a 6 anys, i 24 infants de 6 a 9 anys.	Formació de l'IMI i l'AMI.
Montessori Palau Montgrí	Torroella de Montgrí	El Niu es va inaugurar el 2015 amb uns 15 infants de 0 a 3 anys. Actualment, n'hi ha 22. La Casa dels Nens es va inaugurar el 2016 i avui acull 41 infants de 3 a 6 anys. Cada espai té al voltant de 12-15 alumnes.	Afiliat a l'AME.

Resumint les dades recollides, des del punt de vista de l'educació impartida i la formació del professorat, es pot dir que, dels 22 centres trobats, 5 estan afiliats a l'AME i 13 no hi estan. Tots tenen professorat amb formació Montessori i semblen haver triat una educació exclusivament o predominantment Montessori. Els 4 centres restants han optat per una educació obertament integrada amb altres enfocaments.

Des del punt de vista de les etapes escolars, hi ha 1 centre que aplica pràctiques d'educació Montessori en la franja d'edat de 0 a 3 anys; 17 centres que ho fan en la franja de 3 a 6 anys; 6 en la franja de primària (de 6 a 11 anys); 3 centres que les apliquen a ESO, i només 1 centre que ho fa a batxillerat.

A la figura 1 es pot apreciar com les dades obtingudes permeten estimar el nombre de persones que han rebut educació Montessori els últims anys o que la rebran els pròxims 4 anys en les etapes d'educació infantil (de 3 a 6 anys), primària (de 6 a 11 anys) i ESO. Per fer aquesta estimació, s'han adoptat els criteris següents: 1) si, per exemple, un centre té 20 infants de 0 a 10 anys, es tenen en compte 2 infants per cada cohort (= 20 infants dividits entre 10 anys); 2) si, per exemple, se sap que la Casa dels Nens va obrir el 2010 amb 9 infants de 3 a 6 anys, es compta que des del 2014 hi ha 3 infants (= 9 infants dividits per les edats de 3, 4 i 5 anys) que surten de la Casa dels Nens amb l'itinerari complet; 3) per a primària, es compten 6 anys després de l'activació de primària; per a l'ESO, es compten 4 anys des de l'activació de l'ESO; 4) quan es coneix el nombre inicial i final d'alumnes, si hi ha hagut creixement, es considera lineal; 5) quan es coneix el nombre actual d'alumnes i l'any inicial de l'aplicació de l'educació Montessori, per a l'any inicial s'estima el mateix nombre d'alumnes actuals. Com es pot observar, segons aquesta estimació, el nombre de persones que reben una educació amb pràctiques Montessori està creixent clarament a Catalunya.

4. Discussió i perspectives de recerca

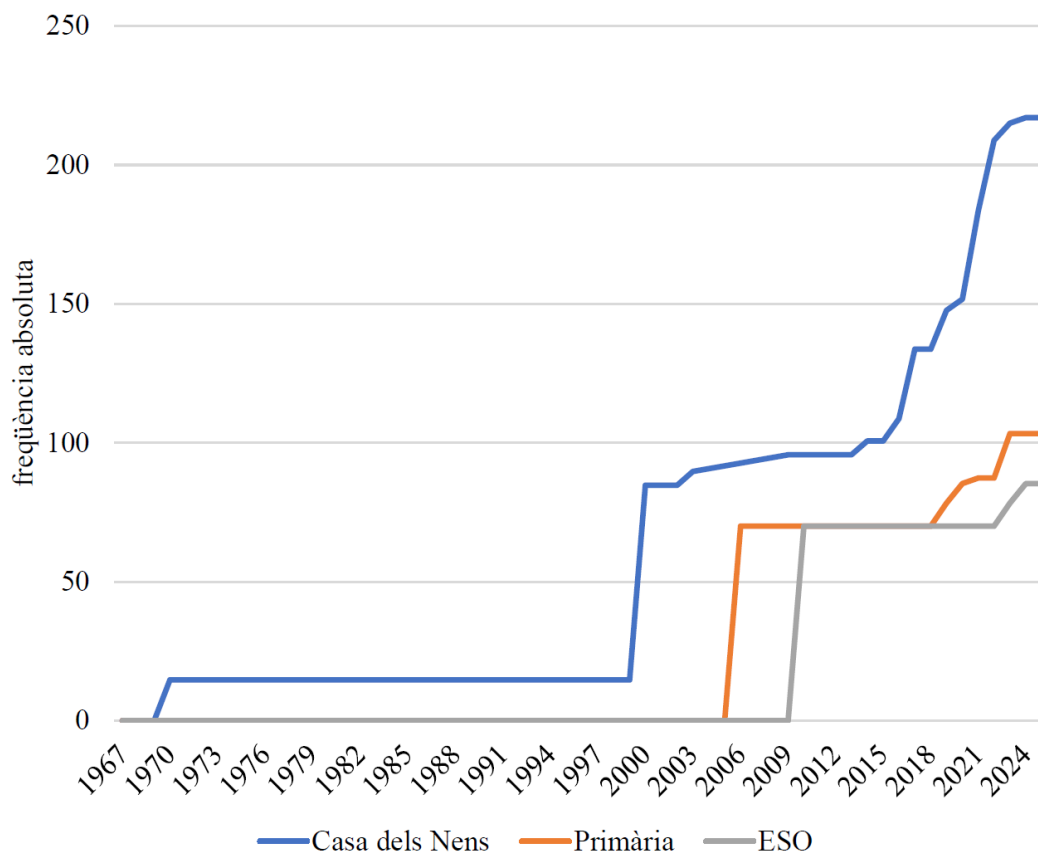
Hem vist com la història de l'educació ens narra, d'una banda, una relació molt estreta entre el territori i la cultura catalana, i, de l'altra, la biografia, l'obra i el pensament d'una pedagoga internacionalment coneguda com Maria Montessori. La particularitat d'aquesta història, sobtadament interrompuda per la Guerra Civil i la dictadura, sembla que en els últims anys finalment està trobant la continuació que es mereix, almenys des del punt de vista d'aquells que creuen que la trobada entre Montessori i el poble català va ser un enriquiment mutu i amb un alt valor social, cultural i pedagògic.

L'estudi empíric introduït en aquest article té l'objectiu d'oferir una llista actualitzada de centres que pretenen aplicar la pedagogia Montessori a Catalunya i, sobre la base de les dades recopilades, mostra com recentment hi ha una creixent difusió d'escoles que s'associen a l'AME, es declaren col·legis Montessori, o inclouen

explícitament la pedagogia Montessori entre els seus principals referents. Aquest fenomen planteja noves qüestions pedagògiques i de recerca.

Figura 1

Nombre estimat de persones amb formació Montessori a Catalunya

La primera qüestió es refereix al seguiment del fenomen en si: continuarà creixent la difusió de les escoles Montessori en els pròxims anys? O ja ha arribat a un màxim històric? Resultarà ser només una moda passatgera i, després de l'explosió actual, es reduiran? És difícil fer prediccions, però segurament seria útil continuar controlant el fenomen, no només amb finalitats estadístiques, sinó també i sobretot per tres raons pedagògiques.

En primer lloc, aquest moviment educatiu forma part de la història de la pedagogia, i per això convé conèixer-ne l'evolució, per evitar relegar a la història passada una proposta pedagògica que encara avui demostra la seva idoneïtat per afrontar els nous reptes de l'educació, com demostren nombroses investigacions (Marshall, 2017).

En segon lloc, la integració entre la pedagogia Montessori i altres pedagogies té lloc en cinc centres de Catalunya, i representa la prova de la tensió que l'historiador italià de pedagogia Cives veu entre la fidelitat a la proposta original i la mediació amb altres relacions científiques. De fet, com continua Cives, la preservació de l'originalitat de la identitat Montessori no ha d'impedir obertures als desenvolupaments de les ciències de l'educació, que estan creixent i desenvolupant-se. La defensa correcta de l'elecció bàsica original no pot significar de cap manera l'aïllament de la investigació educativa en curs i de la comparació i integració amb les noves contribucions pedagògiques, didàctiques i psicològiques, sempre que no esborrin i distorsionin les característiques qualificatives de l'enfocament Montessori (Cives, 2001, p. 128).

En tercer lloc, seria interessant contestar a preguntes com: Quin impacte real té en la qualitat educativa el fet de pertànyer a l'AME? Per què la majoria d'escoles decideixen no afiliar-s'hi? Les famílies poden accedir fàcilment als centres privats Montessori? En quina mesura els principis de la pedagogia Montessori s'apliquen també en centres públics que no es declaren Montessori? Per respondre aquestes i més preguntes, caldria un disseny de recerca més ampli i longitudinal, com el desenvolupat a Itàlia per Scippo (2021), que entri més en la vida de cada centre i n'explori les pràctiques. La llista de centres elaborada per a aquest article és el primer pas necessari per poder desenvolupar un estudi més ampli. A més, de moment, s'està treballant en una versió en català d'un qüestionari apropiat per a aquest fi.

Al final, segons el nostre parer, convé fer recerca per comprovar, també a Catalunya, l'eficàcia de la pedagogia Montessori i les pràctiques adoptades en aquest context particular, en les seves diferents formes, davant els nous o renovats reptes educatius del nostre temps: la necessitat d'inclusió i equitat, el desenvolupament de competències amb vista al desenvolupament humà (Baldacci, 2014), la necessitat d'individualitzar itineraris d'aprenentatge, la integració de les tecnologies en l'ensenyament, etc. En la nostra opinió, en efecte, la pedagogia Montessori encara representa una resposta vàlida a les necessitats de personalització i individualització dels itineraris educatius (Scippo i Arienti, 2020), i és possible integrar les tecnologies en les seves pràctiques (Valle, 2017), però només en determinades condicions i respectant uns principis (Scippo i Ardolino, 2021).

Avaluar l'eficàcia d'un enfocament educatiu és una operació extremadament complexa, perquè, com argumenta Scheerens, l'educació funciona com un sistema jeràrquic complex, una estructura multinivell, amb l'individu que aprèn, el grup d'aula, el centre i el sistema educatiu nacional com a nivells jeràrquics clau (Scheerens, 2016). Aquesta complexitat dels processos educatius en dificulta l'avaluació, i planteja diversos problemes que cal resoldre.

El primer problema és definir els objectius d'un enfocament educatiu, i verificar si aplicar-lo permetrà assolir aquests objectius o no. En el cas de la pedagogia Montessori, es tracta d'adoptar una posició teòrica sobre quins són els principis fonamentals d'aquesta proposta educativa.

Sobre això, segons la nostra opinió, cal donar a conèixer l'original proposta de la pedagogia Montessori i superar prejudicis, males interpretacions o incomprendions que li confereixen una imatge sovint massa superficial o de pedagogia del passat. També cal una formació de qualitat dels pares, els docents i la societat en general sobre aquesta manera d'ajudar a l'autoconstrucció dels infants. Calen, doncs, apostes també de les administracions per obrir-se a aquest debat, i formació adequada.

El segon problema relacionat amb la complexitat del procés d'avaluació d'un enfocament educatiu és més empíric: com es pot mesurar la coherència entre els principis identificats i les pràctiques adoptades en els diferents contextos. És una qüestió coneguda pels estudiosos, tant que no falten intents de mesurar aquesta coherència fins i tot amb eines estructurades (Murray et al., 2019). Finalment, es tracta de posar en marxa un disseny de recerca que impliqui les escoles presents a la zona, no amb l'objectiu de l'*accountability*, sinó amb el d'avaluació. Per exemple, es podria intentar aplicar a Catalunya un disseny de recerca similar al que es va dur a terme a Itàlia en el marc d'un doctorat a la Universitat «La Sapienza» de Roma, que avalua l'aprenentatge disciplinari de dues cohorts d'estudiants de totes les escoles Montessori d'Itàlia, i les característiques socioafectives d'un grup d'estudiants Montessori de la província de Roma. El nucli d'aquest disseny de recerca és l'ús del mètode d'estandardització simple per a la constitució de grups experimentals (Montessori) i grups de control (altres escoles), per tal d'aïllar com més millor l'efecte de l'educació Montessori sobre les variables dependents (Scippo, 2021).

L'objectiu d'aquestes possibilitats de recerca és continuar coneixent les realitats Montessori catalanes, i aportar idees avaluatives per acabar millorant-les, de manera que es mantingui encara més viu un moviment pedagògic que a Catalunya ha viscut un moment molt important de desenvolupament i que, avui dia, està revivint.

Reconeixement de la contribució de cada coautor

L'article és el resultat d'un treball compartit entre els dos autors. No obstant això, les responsabilitats dels apartats es poden dividir de la manera següent: Daniel Cañigüeral Viñals per a l'apartat 1, i Stefano Scippo per als apartats 2 a 4.

Referències

- Ajuntament Barcelona. (1933). *L'escola pública de Barcelona i el mètode Montessori*.
- Baldacci, M. (2014). *Per un'idea di scuola. Istruzione, lavoro e democrazia*. Franco Angeli.
- Cañigüeral Viñals, D. (2018). *La història de Montessori i Barcelona. L'excelsa història d'amor i d'afinitat entre Barcelona i la doctora Montessori*. AMI Montessori.
- Cives, G. (2001). *Montessori pedagoga completa*. Edizioni ETS.
- Diputació de Barcelona. (s. d.). *Actes del Consell Investigació Pedagògica-Consell de Pedagogia*.
- Diputació de Barcelona. (1913). *Actes Caritat-Maternitat de l'any 1913*.
- Galí, A. (1979). *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900 a 1936* (Llibre II, 2a part). Fundació Alexandre Galí.
- Homs, E. (s. d.). *Fons documental familiar d'Eladi Homs*.
- Kramer, R. (1976). *Maria Montessori, A Biography*. Perseus Publishing.
- Maccheroni, A. (1947). *A True Romance: Doctor Maria Montessori as I Knew Her* (1a ed.). Darien Press Montessori Trust.
- Marshall, C. (2017). Montessori education: a review of the evidence base. *NPJ Science of Learning* 2, 11. <https://doi.org/gd4tfn>
- Murray, A., Chen, J., i Daoust, C. (2019). Developing Instruments to Measure Montessori Instructional Practices. *Journal of Montessori Research*, 5(1), 75-87. <https://doi.org/gqqp7v>
- Scheerens, J. (2016). *Educational Effectiveness and Ineffectiveness. A Critical Review of Knowledge Base*. Springer. <https://doi.org/gfj8fx>
- Scippo, S. (2021). Il metodo dell'uniformazione semplice per isolare l'effetto della formazione Montessori su apprendimenti disciplinari e caratteristiche socioaffettive. Dins G. Moretti, I. Vannini, i A. La Marca (coords.), *La ricerca educativa e didattica nelle scuole di dottorato in Italia* (p. 367-390). Pensa Multimedia.

Scippo, S., i Ardolino, F. (2021). Computational thinking in Montessori primary school. *Ricerche di Pedagogia e Didattica – Journal of Theories and Research in Education*, 16(2), 59-76.

Scippo, S., i Arienti, P. (2020). La pedagogia montessoriana come risposta alle esigenze di individualizzazione e personalizzazione della scuola italiana. *Vita dell'infanzia*, LXIX (5/6-7/8, Maggio/Giugno-Luglio/Agosto), 58-62.

Standing, E. M. (1959). *Maria Montessori: Her Life and Work* (1a ed.). Academy Library Guild.

Valle, M. (2017). *La pedagogia Montessori e le nuove tecnologie*. Il Leone Verde.